

ZEITSCHRIFTENZENTRALKATALOG (ZZK) der Bezirke Dresden, Karl-Marx-Stadt und Cottbus. Stand August 1964. Bearbeitet von Werner Prasse. Dresden 1965, Sächsische Landesbibliothek, 598 ss.

W ostatnich czasach ukazało się wiele katalogów centralnych, zwłaszcza dotyczących czasopism. W wydawnictwach tego rodzaju przodują oba państwa niemieckie, skąd do Polski docierają różne katalogi centralne, jak np. wydane ostatnio: *Gesamtverzeichnis ausländischer Zeitschriften 1939—1959* (GAZ), Berlin. Lf. 1 i nast. 1961, Deutsche Staatsbibliothek i *Gesamtverzeichnis ausländischer Zeitschriften und Serien* (GAZS). *Hauptband 1938—1958*. Wiesbaden 1. Teil: A—Eih. 1963. Stiftung Preussischer Kulturbesitz.

Werner Prasse, dyrektor Biblioteki Centralnej drezdeńskiej Akademii Medycznej „Carl Gustav Carus” (poprzednio bibliotekarz dyplomowany w Bibliotece Uniwersyteckiej w Jenie), od szeregu już lat zajmuje się problematyką katalogów centralnych. Najważniejszą jego pracą jest omawiany tutaj *Katalog Centralny* (ZZK), zredagowany przez niego przy współpracy bibliotekarzy i bibliografów Saksońskiej Biblioteki Krajowej w Dreźnie oraz podlegających jej bibliotek w trzech okręgach administracyjnych.

Wydanie omawianego Katalogu wywołane było koniecznością wynikającą z sytuacji powojennej bibliotek okręgów Drezna, Karl-Marx-Stadt i Cottbus (straty wojenne, powstawanie nowych bibliotek, selekcja polityczna starych zasobów, głównie z okresu reżimu hitlerowskiego). Owe trzy okręgi pozbawione są w zasadzie ośrodków nauk humanistycznych, równocześnie jednak skupiają uczelnie techniczne, górnicze, ekonomiczne i medyczne. Nauki humanistyczne skoncentrowały się więc wyłącznie w *Sächsische Landesbibliothek* w Dreźnie¹.

Omawiany *Katalog Centralny Czasopism*, katalog typowo regionalny, posiada nieograniczony zakres, a jeżeli chodzi o jego zasięg, podaje wyłącznie czasopisma i wydawnictwa ciągłe seryjne bez względu na czas opublikowania podanych tytułów czasopiśmiennych. Obejmuje on zatem czasopisma bieżące i dawniejsze ich zasoby, częściowo zasoby periodyków już czasowo zamkniętych, wydawnictwa seryjne typu akademickiego oraz inne serie wydawnictw ciągłych, oczywiście o ile zostały zgłoszone przez współpracujące biblioteki. Z bogatych zasobów czasopiśmiennych Saksońskiej Biblioteki Krajowej uwzględniono jedynie tytuły czasopism bieżących wraz z ich dawniejszymi zasobami.

Centralny Katalog Czasopism (ZZK) obejmuje 15 000 tytułów², z czego 12 550 zaopatrzone w znaki lokalizacyjne a 2 450 w odsyłacze. Katalog zawiera 36 000 znaków lokalizacji (własność biblioteczna czasopism), a przy jego opracowaniu współdziałało 345 bibliotek. Technika opracowania i opisu odpowiada współczesnym przepisom bibliograficznym w zakresie katalogów centralnych. Zasady szeregowania, ujęte w układzie alfabetycznym, zostały ujednoczone bez względu na język i rodzaj pisma. Hasło główne (wybór hasła zgodny z zasadą „pierwszego wyrazu”) tytułu czasopisma podano tłustym drukiem i to w brzmieniu ostatnim, aktualnym, po czym zwykle następuje w opisie instytucja sprawca. Po adresie wydawniczym podano ewentualne poprzednie tytuły czasopisma, dalej — podziały względnie nadrzędne tytuły serii. Nie zastosowano skrótów tytułów czasopism ani też tłumaczeń, chyba że występują one w podtytule czasopisma. Pod hasłem głównym widnieją stany lokalizacji, podane w trzech szpaltach. Pierwsza obejmuje pierwszy i ostatni rocznik (wzgl. ff = nn.) przy czasopismach bieżących. Druga

* ¹ Por. J. Czerniatowicz, *Najnowsze centralne katalogi czasopism zagranicznych*. „Przegl. Bibl.” 1965, z. 2, ss. 89—95.

² GAZ z NRD uwzględnia ok. 25 000 tytułów dla całej NRD (por. J. Czerniatowicz, *Najnowsze centralne katalogi*).

szpalta podaje roczniki brakujące (°°) oraz roczniki z brakami (L.=). Trzecia wreszcie podaje siglum biblioteki posiadającej dane czasopismo, czyli lokalizację. Liczne odsyłacze do dawnych tytułów i tytułów poszczególnych serii odnoszą się do tytułów aktualnie ważnych względnie głównych tytułów czasopism. Układ posiadanych zasobów następuje w porządku chronologicznym, co ułatwia szybkie dotarcie do poszukiwanego rocznika czasopisma.

Obszerny wykaz sigłów bibliotek opracowano w sposób nie budzący żadnych zastrzeżeń. W wypadku identycznego zasobu czasopism (ani razu nie pominięto lokalizacji) podano poszczególne sigla w układzie alfabetycznym. Siglum bez litery pomocniczej wskazuje na wielką, ogólnie dostępną bibliotekę (np. 14 — *Dresden Sächsische Landesbibliothek* 806, Marienallee 12), natomiast siglum z literą pomocniczą odsyła czytelnika do mniejszej specjalnej biblioteki, przeważnie zresztą instytutowej (np. Bn 1 Bautzen, *Inst. f. sorbische Volksforschung*, Ernst-Thälmann-Str. 6). Wykaz sigłów, w zasadzie oparty na GAZ z NRD za lata 1939—1959 (wydanie nowe 1963), obejmuje ogółem 345 bibliotek, w tym siedem wielkich, przy czym najwięcej ich posiadają trzy miasta: Karl-Marx-Stadt (Ch), Drezno (D) oraz Freiberg (Fb).

Powaznym niedopatrzeniem omawianego *Katalogu Centralnego* jest brak indeksu rzeczowego, umożliwiającego poszukiwanie czasopism z określonych dziedzin wiedzy. Pożytecznym dodatkiem byłby też indeks krajów względnie indeks instytucji sprawczych w układzie krajów, gdyż stanowiłby zewnętrzny wyraz współpracy z bibliotekami i wydawnictwami spoza NRD.

Spośród 15 000 tytułów czasopism mniej więcej dwie piąte stanowią tytuły niemieckie. Czołowe miejsce wśród tytułów „obcych” zajmują czasopisma anglo-amerykańskie i radzieckie, reprezentowane wieloma seriami i dużymi ciągami chronologicznymi. W dalszej kolejności uplasowały się czasopisma czeskie i słowackie, jugosłowiańskie oraz fińskie. Liczba czasopism polskich wynosi zaledwie 488 tytułów. Są to najczęściej młode roczniki (przeważnie od 1956 roku), a ponadto występują w nich liczne braki. Dotkliwie daje się to odczuć odnośnie do wielu poważnych czasopism polskich, np. „Języka Polskiego”, „Kwartalnika Historycznego”, poszczególnych serii Polskiej Akademii Nauk, „Przeglądu Zachodniego” i wielu innych. Uderza też całkowity brak takich czasopism, jak np. „Magazyn Polski”, „Nowe Książki”, „Radio i Telewizja” (jest tylko dawne czasopismo „Tele-Radio”), „Z pola walki”. Wymienione braki mają tym większą wymowę, iż notuje je katalog bibliotek trzech okręgów administracyjnych NRD, z których aż dwa sąsiadują z zachodnimi terenami Polski. Należy zatem życzyć sobie, aby kompetentne instytucje po obu stronach Odry przystąpiły do bardziej ożywionej wymiany czasopism. Strona polska z pewnością otrzymuje więcej czasopism z NRD aniżeli strona niemiecka z Polski. W Polsce zauważa się większe zainteresowanie prasą obcojęzyczną i byłoby zjawiskiem bardzo pomyślnym, gdyby czytelnicy zza Odry również obficie korzystali z naszych zasobów czasopiśmiennych, co wpłynęłoby także na bliższe poznanie trudnego dla Niemców języka polskiego.

Braki w znajomości języka polskiego stanowią osobny problem w omawianym *Katalogu Centralnym*. Redaktor ZZK, Werner Prasse, przewidywał, że mogą wystąpić błędy w tytułach nieniemieckich, zwłaszcza w polskich, i w przedmowie m. in. pisze:

„W trudnych warunkach opracowywano materiały tytułowe, gdyż nie wszystkie biblioteki dysponowały wykwalifikowanymi siłami, mogącymi podać bezbłędnie opracowane hasła tytułowe. Również i współpracownicy *Katalogu Centralnego*, stawali przed powaznym zadaniem, które chwilami zdawało się przerastać ich siły (*Vorwort*, s. III).

Stąd też — mimo dokładnej korekty i przy najlepszej woli — w nazewnictwie

tytułów polskich musiały wystąpić pewne niedociągnięcia. Na szczęście nie jest ich zbyt wiele, ale przemawiają za tym, ażeby jednak przy ostatecznej redakcji katalogu poradzono się konsultantów spośród językoznawców.

Dla przykładu można wymienić następujące potknięcia językowe: *Morski rocznik tsatystyczny* (zamiast ... statystyczny), *Organizacja metody technika* (zamiast *Organizacja — Metody — Technika*), *Prace Głównego Instytutu metallurgii — Katowice* (a winno być ... *Metalurgii — Gliwice*), *Problema Kolejnictwa* (zamiast *Problemy...*), *Tribuna ludu — Warszawa* (zamiast *Trybuna...*). Ostatni tytuł podała *Bergakademie, Abteilung Sprachunterricht*, we Fryburgu, a więc odpowiednik polskiego studium nauki języków obcych w wyższych uczelniach. W tytule tym nastąpiło ponowne „przeoczenie”, ponieważ w innym miejscu (s. 516) podano tytuł właściwy „*Trybuna Ludu*” — Warszawa, przy czym właścicielem „*Trybuny*” w tym wypadku jest *Institut für Arbeitsökonomik u. Arbeitsschutzforschung*, Dresden. Wreszcie, przy Bibliografii Zawartości Czasopism należało podać informację, czy to chodzi o druk dwu- czy też jednostronny.

Zastrzeżenia budzą także polskie adresy wydawnicze. Ponieważ jednak redakcje polskich czasopism, zwłaszcza specjalistycznych, często zmieniają swoje siedziby, należy przyjąć adresy podane. Jedno tylko czasopismo od lat nie zmieniło swojego adresu, mianowicie „*Dissertationes Pharmaceuticae*”, wychodzące w Krakowie, a nie — jak podano — w Warszawie.

Na końcu należy jeszcze raz powrócić do przedmowy. Otóż W. Prasse pisze m. in.:

„ZZK stanowi pierwszą bazę możliwej i z wszelką pewnością koniecznej do koordynacji prenumeraty bieżących czasopism [...]. Dalszym warunkiem sensownej koordynacji jest jednak modernizacja urządzeń technicznych bibliotek...”

Tłumacząc się z niedokładności i niedociągnięć W. Prasse ponownie powołuje się na brak dostatecznej ilości sił fachowych. Jednak „...w wypadkach wątpliwych każdorazowo odwoływano się do autopsji”. Główny redaktor uważa wydany *Katalog Centralny Czasopism* (ZZK) za produkt współpracy wszystkich bibliotekarzy w trzech okręgach administracyjnych NRD i spodziewa się, iż będzie on z pożytkiem służył wszystkim zainteresowanym (*Vorwort*, s. IV).

Pod powyższym oświadczeniem może się podpisać również i każdy polski bibliotekarz. Z wielkim naciskiem należy podkreślić, że W. Prasse i jego współpracownicy wydali opracowanie bardzo cenne. Omawiany *Katalog Centralny Czasopism* daje doskonałą orientację w zakresie zasobów czasopiśmiennych trzech okręgów NRD i pozwala szybko dotrzeć do poszukiwanych tytułów czasopism. Z drugiej strony odsłania braki w zasobach i pokazuje cienie w polityce bibliotecznej, które — przy dobrej woli odpowiednich i kompetentnych czynników — mogą i winny być jak najrychlej usunięte; obojętnie, czy chodzi o politykę wewnątrz Niemieckiej Republiki Demokratycznej czy też, jeżeli chodzi o wzajemne stosunki kulturalne i naukowe z jej sąsiadami, a przede wszystkim z Polską.

Franciszek Szymiczek